Луцик Василь Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики
Львівського національного університету
імені Івана Франка, м. Львів

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Міжнародні правові стандарти характеризуються тим, що: а) вони визначаються на основі тенденцій і потреб соціального прогресу; б) вони є загальновизнаними, формально визначеними міжнародно-правовими нормами (звичаєвими і договірними), які закріплюють права і свободи, що підлягають неухильному дотриманню з боку держави та суспільства; в) існують виключно як правова регламентація їх можливого та допустимого обмеження [1, с. 77].

Коли ж ми говоримо про європейські стандарти, то варто погодитися з думкою, що саме в ході розвитку «стандартизації» в європейському праві відбувається своєрідне відпрацювання методів регулювання суспільних відносин у ЄС. Це зумовлено тим, що право Європейського Союзу перебуває у площині між міжнародним і національним правом, і тому йому притаманні своєрідні методи регулювання. Слід зазначити, що в міжнародному праві найбільш прийнятним є метод координації та узгодження, а в національному, особливо в публічній сфері, переважає імперативний метод. Відповідно, у праві Європейського Союзу ці методи поєднуються: учасники цього об'єднання спочатку домовляються та координують свої позиції, а потім у своїй діяльності строго слідують досягнутим домовленостям. Результатом цього є формування норм, що за своєю правовою природою є нормами-стандартами [2].

Розглядаючи європейські стандарти діяльності прокурора в кримінальному провадженні варто зауважити, що вони мають свою специфіку формування та імплементації. Так, з одного боку, такі стандарти встановлюються у документах Ради Європи, а з іншого боку дані стандарти розвиваються у національному законодавстві країн членів ЄС, і найкращі моделі діяльності прокуратури у кримінальному провадженні, згодом, знаходять своє відображення у стандартах. Такий напрямок найбільш явно проявляється у Висновках та звітах Європейської комісії «За демократію через право».

Новим етапом розробки та уніфікації європейських стандартів стало створення Європейської прокуратури. Європейська комісія 13 липня 2013 р опублікувала проект Регламенту про створення Європейської прокуратури [3]. При підготовці проекту Регламенту Комісія зіткнулася з протидією низки держав-членів. Так, Німеччина і Франція за підтримки низки інших направили

лист, згідно з яким їх позиція по майбутньої Європейської прокуратурі зводилася до двох основних аргументів, структура Європейської прокуратури повинна мати схожість зі структурою Євроюсту, а її повноваження мають визначатися відповідно до національного кримінально-процесуального законодавства держав-членів [4, с. 74-75].

Так, проект Регламенту Європейської прокуратури передбачає наділити Європейську прокуратуру повноваженнями здійснення функції кримінального переслідування в компетентних судах держав-членів щодо злочинів, віднесених до компетенції Європейської прокуратури, в тому числі з правом направлення обвинувального акту в національні суди. Таким чином, Європейська прокуратура об'єднає в собі функції щодо розслідуванню кримінальних правопорушень та підтримання обвинувачення в судах, які зазвичай розділені між органом досудового розслідування та прокуратурою в кримінально-процесуальних системах держав членів ЄС.

Якщо розглянути рівень імплементації стандартів діяльності прокурора в кримінальному провадженні на прикладі конкретних держав, то можна зробити висновок, що в сучасних умовах проходить гармонізація кримінального процесуального права країн континентальної та англійської системи в частині діяльності прокуратури у кримінальному провадженні.

Зокрема, англійська система державного обвинувачення є унікальною в європейських умовах і досі розвивається. Її міцність полягає в тому, що гнучкість англійської системи, побудованої на керівних принципах (guidelines) і загальному праві, дозволяє системі правосуддя розвиватися більш гнучко і, ймовірно, швидше, аніж у більш формальних правових системах, де для напрацювання змін в кримінальний закон потрібно багато років.

Негативна риса англійської прокуратури полягає в тому, що її повноваження все ще відносно обмежені. Незважаючи на те, що функцію державного обвинувачення передано прокуратурі, і є більше можливостей для внесення нею пропозицій щодо ходу розслідування, не існує реальних владних повноважень щодо нагляду та керівництва за діяльністю поліції під час досудового розслідування. Відносини з судами ускладнюються тим фактом, що більшість тих посадових осіб, що призначають покарання, залишаються «аматорами» в контексті європейських юрисдикційних термінів, аніж професійними суддями: у нижчій інстанції, магістрати (мирові судді) – в основному непрофесійні представники громадськості; в коронному суді, судді в основному – особи похилого віку, які провели значну частину свого життя як успішні юристи, часто не у сфері кримінального права.

У Франції тривалий час серед науковців триває дискусія щодо співвідношення компетенції прокурора та слідчого судді. В ході досудового розслідування при передачі справи до слідчого судді, прокуратура констатує встановлені факти і їх юридичну кваліфікацію у вступному обвинувальному акті (що є письмовим документом) і слідчий суддя повинен визначити межі розслідування (для сторін обвинувачення і захисту) відповідно до цих фактів.

Якщо будь-які нові факти будуть виявлені, то прокуратура повинна вказати, чи будуть вони долучені до матеріалів провадження. В кінці судового слідства, слідчий суддя знову звертається до прокуратури, чи пред'явлене нею обвинувачення підтримується. Прокуратура видає свій остаточний обвинувальний акт, і слідчий суддя завершує розслідування або шляхом видання ухвали про закриття провадження (ordonnance de non-lieu) закриває провадження або шляхом видання ухвали про направлення справи до суду (ordonnance de renvoi) передає справу до компетентного суду (суду асизів за тяжкі злочини, кримінального суду за злочини середньої тяжкості або поліцейського суду за злочини невеликої тяжкості). Прокуратура може оскаржувати в апеляційному порядку усі ухвали слідчого судді, особливо ті, якими закривається провадження. У разі прямого обвинувачення, прокуратура самостійно вирішує, які обвинувачення підтримувати і представляє державу в суді, іноді вживає спільних заходів з адміністративними органами у певних спеціалізованих сферах (у справах щодо податків, митних платежів або об'єктів суспільного надбання і т.д.) [5, с. 172].

До специфічних особливостей шведського кримінального процесу, в порівнянні з іншими системами, є широкі судові повноваження прокуратури. За допомогою наказу про призначення покарання (strafföreläggande) прокуратура може накладати стягнення на підозрюваних. Будь-яке погодження судом такого наказу не вимагається. Таким чином, наказ про призначення покарання, якщо є згода підозрюваного, являє собою остаточне рішення про кримінальну відповідальність і як таке записується в кримінальному реєстрі. Наказ про призначення покарання може бути виданий за умови, що: особа є підозрюваною у вчиненні злочину, за який серед покарань передбачений штраф; конкретне правопорушення не заслуговує суворішого покарання, ніж штраф або умовне засудження (умовне засудження є видом покарання, яке може бути призначене підозрюваному, якщо вчинений злочин насправді заслуговує тюремного ув'язнення, але з різних причин покарання, що не передбачає позбавлення волі, ще може бути застосоване. Тобто, умовне засудження є альтернативою покаранню у виді позбавлення волі.). За допомогою наказу про призначення покарання прокурор може також прийняти рішення щодо цивільного позову потерпілого, якщо предмет позову складає вимога про виплату коштів або конфіскацію майна, якщо це вмотивовано вчиненням злочину [6, с. 251].

Розглянувши три моделі діяльності прокурора у кримінальному провадженні можна прийти до висновку, що у континентальній системі стандартами діяльності прокурора є наявність владно-розпорядчих повноважень у відносинах з поліцією, широка дискреція прокурора в ході вирішення питань про закриття кримінального провадження та направлення справи до суду, незалежність прокурора. В англійській моделі органи прокуратури перебувають на етапі становлення та імплементації континентальних стандартів в умовах змагального процесу.

Список використаних джерел

1. *Уваров В. Г.* Міжнародно-правові стандарти у кримінальному процесі України : монографія / В. Г. Уваров. – Харків : НікаНова, 2014. – 416 с.
2. *Київець О.В.* Європейські правові стандарти як міжнародно-правова категорія // Європейські студії і право. – 2012. – № 1. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eurolaw.org.ua/11-ukrainian-journal-of-european-studies/1-5-2012/44-2011-12-29-14-40-03
3. Proposal for a Council Regulation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office (COM (2013) 534 final, Brussels, 17.7.2013) – [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52013PC0534.
4. Erkelens L.H., Meij A.W.H., Pawlik M., The European Public Prosecutor‘s Office: An extended arm or a Two-Headed dragon? – The Hague: Springer-Verlag, 2015. – 285 p.
5. Jehle J.-M., Wade M. Coping with Overloaded Criminal Justice Systems: The Rise of Prosecutorial Power Across Europe. – Berlin, Heidelberg: Springer, 2006. – 333 p.
6. Gilliéron G. Public Prosecutors in the United States and Europe. – Zurich, Springer International Publishing, 2014. – 362 p.

Луцький Андрій Іванович,
доктор юридичних наук, доцент
ректор Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького,
м. Івано-Франківськ

КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Розвиток сучасної української держави відбувається в рамках значного ідеологічного впливу, що зумовлюється з одного боку пострадянською спадщиною, а з іншого – євроінтеграційними устремліннями та пошуками нової, демократичної, ліберальної ідеї розвитку суспільства, системи права і законодавства. Закономірно, що сучасна українська правова ідеологія є позитивістською за своїм змістом, а це призводить до поширення певних правових догм та «інквізиційності». Звісно «інквізиційність» не є тим пережитком минулого, що мав місце у радянську епоху і навіть раніше, але проявляється у надто суворих нормах кримінального та кримінально-процесуального законодавства. Необхідність переходу України на засади ідеології лібералізму виникає проблема гуманізації та лібералізації національного законодавства, особливо у сфері кримінальних правопорушень

Аналіз причинно-наслідкової обумовленості етапів розвитку українського суспільства і держави, а також окремих державно-правових інститутів дав можливість визначити ідеологічно-правову складову найбільш важливих процесів державотворення та ступінь відображення у самій ідеології правовідносин, які пропонують реалії життя нещодавнього та поточного